

„СОЦИАЛИСТЪ“

излиза въ Вторникъ и Петъкъ

Редакцията и Администрацията се намиратъ въ СОФИЯ.

Неплатени писма не се приематъ.

Ръкописи не се връщатъ

СОЦИАЛИСТЪ

ОРГАНЪ НА РАБОТНИЧЕСКАТА СОЦИАЛЪ-ДЕМОКРАТИЧЕСКА ПАРТИЯ.

Абонаментътъ се прѣдплатява

За год. лева 10 —
6 м. „ 5 —
3 м. „ 2 50

За вѣ. странство 14 лева

Единъ брой 10 ст.

Обявления се плаща по
10 ст. на редъ на 4 стран

LE SOCIALISTE

Organe du Parti Démocrate-socialiste des travailleurs bulgares

Adresse: Redaction
„SOCIALISTE“
Sophia.

DER SOZIALIST

Organ der bulgar. Sozialdemokratischen Arbeiterpartei

Въ обиколката си като агитаторъ на Синдиката, другаря ни Д. Сумиуровъ мѣжду другото, ще събира както недоборитѣ на бившитѣ партийни издания „Другаръ“ и „Работникъ“, тъй и абонаменти на дневнитѣ издания „Денъ“ и „Социалистъ“.

Молимъ абонатитѣ си да му оказватъ пълно довѣрие и съдѣйствие.

Редакцията.

ФИНАНСОВОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА БЪЛГАРИЯ И СОЦИАЛИЗМЪТЪ.

Отъ финансовото положение на една страна можемъ да сѣдимъ, какво я очаква въ бъдеще и главно, какво очаква бъднитѣ ѝ класи.

Какво е финансовото положение на България?

До прѣди нѣколко мѣсеци никой не можеше положително да каже, какво е то. Финансовото положение на нашата страна, винаги и старателно се скриваше прѣдъ народа отъ управляющитѣ. Всѣки при туй бѣше увѣренъ, че финансовото положение на България е лошо; но въ каква степенъ е лошо, това мъчно можеше да се констатира. Но днесъ стоимъ въ туй отношение по-другояче. Днесъ имаме въ рѣцѣтъ си една „рѣчь на министра на финанситѣ Ив. Ев. Гешевъ, произнесена на 2-й Декемврий въ Нар. Събрание по финансовото положение на България“. Благодарение на тая рѣчь, ний днесъ можемъ по положително да кажемъ, какво е България и какво очаква нашия измъченъ работенъ народъ въ бъдеще.

Когато дневниятъ министръ взелъ управлението на финанситѣ, намѣрилъ слѣдующето. Отъ 1879 год. до 20-ий Май вечерята 1894 год. общиятъ дефицитъ достигналъ около 54 мил. лева въ кръгли цифри. Дефицититѣ се захващатъ отъ началото на разбойническия Стамболовъ режимъ, отъ 1888 год. Тѣ сѣ произлѣзли отъ свѣрхсмѣнитѣ кредити, които възлѣзли на сума 126,315,472 лева и 39 1/2 ст. Отъ тая грамадна сума свѣрхсмѣнни кредити около 95 милиона лева се пада на разбойническия периодъ отъ 1887—1894 год., или на всѣка година отъ бившия режимъ се падатъ свѣрхсмѣнни кредити по 14 мил. лева. Тия кредити, които Стамболовъ употребявалъ за шпионство и подкупишество и една голѣма частъ отъ които присвои за себе си лично, сѣ погълнали всички излишци отъ миналитѣ бюджети, всички събрани недобори, полупроцентния сборъ и 45,664,454 лева и 78 ст. отъ заема. По тоя начинъ Стамболовото

правителство извърши двѣ очевидни престѣпления. Конституцията, измѣнена отъ него, свѣрхсмѣнитъ кредитъ за смѣтка на единъ бюджетъ не може да прѣвишава суммата 1 мил. лева. А по закона за заема сключенъ съ Länder bank, суммитѣ отъ него не могатъ да бждатъ употребени за никакви други цѣли, освѣнъ за направяние желѣзници и пристанища. Обаче, Стамболовото правителство прѣстѣпи и двата тия закони, като направи свѣрхсмѣнни кредити, несъгласни съ прѣдписанията на Конституцията и „Законътъ за отчетността“ и като употребѣи около 45 мил. лева отъ заема за покриване на дефицита.

Велѣдствие на таквось незаконно употребление на заема се оказва, че желѣзницитѣ и пристанищата не могатъ да се направятъ безъ единъ новъ заемъ. А да не се правятъ желѣзници и пристанища, по условията за заема, не може. Между туй, дълговетѣ на нашата държава възлизатъ вече на около 300 мил. лева! Само дългътъ ѝ на австрийския Лендербанкъ възлиза на 145 мил. Дългътъ за откупуванието на желѣзницата Руссе—Варпа е около 44 мил. лева, та става 189 мил. л. Като прибавимъ около 19 мил. лева оккупационный дългъ, около 900 хиляди лева дълга на Ист. Румелия къмъ Турция, около 52 мил. лева други вътрѣшни текущи дългове, всѣкигодишния дългъ на Княжеството къмъ Турция и лихвитѣ и разпоскиѣ по тия дългове, то общата сума на дълга, може би, ще надмине 300 милиона лева.

И тъй, финансовото положение на България е: около 300 мил. дългъ и около 54 мил. лева дефицитъ, срѣщу който сѣ останали недобори отъ около 18 мил. лева. Недоборитѣ сѣ отъ слѣтитѣ години и не могатъ да се събератъ другояче, освѣнъ съ насилие и съ окончателно опропастяване на данъкоплатцитѣ. Въ всѣкой случай, финансовото положение на България е ужасно. Какво направиха правителството и Народното Събрание за облекчението на това положение?—Нищо положително! Въ доклада си до Министерския Съвѣтъ още прѣзъ Май 1894 год., нашия министръ на финанситѣ казва, че за да се извади страната отъ това опасно положение, сѣ необходими строги и голѣми съкращения на расходитѣ. Обаче, какво виждаме отъ рѣчьта му? Строгитѣ и голѣмитѣ съкращения възлизатъ едвамъ на 5 мил. лева! И най-опасното при туй финансово положение на България е, че тия, които при всѣкой случай говорятъ за патриотизмъ, за „благого на отечеството“ и за доброто на „милія народъ“, — княза, министритѣ, народнитѣ прѣставители—не показаватъ никаква патриотизмъ и нито никаква искрено отношение къмъ сѣдбата на българския народъ. При таквось злощастно финансово положение, което води къмъ неминуемо банкротство, можеше да се очаква, че княза ще подаде примѣръ и ще се откаже поне отъ половината на платата си, господа министритѣ ще се откажатъ отъ 18 хил. л. и ще се задсволятъ съ 10 хил. годишно и народнитѣ прѣставители

ще поиска въ таквось съкращение на платитѣ изобщо и най-голѣми съкращения въ расходитѣ. Обаче, нищо подобно не направиха. Княза и министритѣ запавиха си сѣщитѣ заплати, увеличиха военния бюджетъ съ 1 мил. и 500 хил. лева, оставиха безусловнитѣ и тайнитѣ фондове, увеличиха данъцитѣ съ около 6 мил. лева въ видъ на косвени данъци и берии. Ето ви патриотизмъ, ето ви любовъ къмъ отечеството и народа. Нашия министръ на Финанситѣ се хвали, че направилъ едно намаление на поземелния данъкъ или десѣтка съ 30% (а в. „Прогресъ“ качва го на 35%). Това ще рѣче, че десѣтка е намаленъ само съ около 6 мил. лева. Ако разхвърлимъ тая сума на земледѣлческото население, то облѣгчението ще излѣзе толкось ничтожно, щото да се експлоатира съ него прѣдъ населението е, на нашия взглядъ, твърдѣ недобросѣдствено.

Прочее, нашия министръ на Финанситѣ систематически скрива истинското положение на работитѣ. За да оправдае своитѣ несполуки въ областта на финансовата си политика, той казва, че се минала епохата, когато може да се говори за единъ бюджетъ отъ 50—60 мил. лева. Това е истина, но защо не може днесъ да се правятъ економии и да се употребяватъ за производителни цѣли? Ето тука г. министрътъ крие сѣщността на работитѣ. На 20-ий Май докладва върху финансовото положение и иска голѣми и сериозни економии, а подиръ 6—7 мѣсеци прѣдъ Нар. Събрание казва, че не можело да се правятъ голѣми економии. Защо? Откъдѣ таква измѣнение на финансовата политика и въ толкось късо врѣме? Ето редъ въпроси, въ които се крие една зловѣща за българския народъ тайна.

Както знаемъ, прѣди 6 мѣсеци нашия министръ на финанситѣ е ималъ едно стѣлновение съ военния министръ по бюджета. Тогава пишеха, че си даде оставката. Но въ сѣщностъ излѣзе, че той се подчини на военния министръ и на исканията на дневната организация на войската. На 2-й Декемврий той исповѣдва прѣдъ Нар. Събрание печалния фактъ, че по военния бюджетъ никакви съкращения не могатъ да ставатъ, защото офицерството расте постоянно, се повишава по чинове и заедно съ туй се повишаватъ и платитѣ имъ. Оказва се, че военния бюджетъ, съ постоянното увеличение числото на офицеритѣ и съ постоянното имъ повишение, въ чиноветѣ, расте всѣка година и ще расте постоянно. Военницата — това е ненаситната ламя, която заплашва да убие народа и прѣдъ които нашитѣ буржуазни партии, които сѣ и създали и я гаятъ, сѣ смѣсватъ безсилни. Тая ламя расте гигантски и отъ година на година става по-ненаситна и по-сѣсипителна за народа.

Буржуазнитѣ партии, които днесъ сѣ въ оппозиция общаватъ, както общаваха прѣди 8 мѣсеци партиитѣ, които днесъ сѣ на властъ, че ще намалѣтъ бюджета и че ще оправятъ финанситѣ. Но нито една отъ тѣхъ не се изказва за прѣмахванието на ненаситната

лами — военницата. Ако пък от тях се обясне, можем да бъдем уверени, че нито ще поиска да изпълни обещанието си, нито ще може да го изпълни. Която буржуазна партия и да дойде на власт, тя няма да убие ламите. А при съществуването ѝ, при съществуването и на другите различни народни пиявици, нашето работническо население — земледелци, занаятчии, всички малки и независими днес производители и наемни работници — се повече ще се съсипва. При днешните дългове на държавата, при днешния недостиг в бюджета и при тия грамадни и безполезни разходи по войска, по полиция и по бюрократия, българското работническо население очаква не подобрение, а се по-голямо съсипване и осиромашаване. Нека то се не лъже подир днешните партии, които му обещаваха при днешните наредби облекчения. За него облекчението е въ възстържествуванието на социализма. Само съ въстържествуванието на последния ще се махнат всички тия паразитни слоеве на обществото и всички днешни учреждения, които падат тежък товар върху гърба на работническото население.

Д—ръ

ВЪТРЕШНА ХРОНИКА

— **Словослагателите** испратиха своя агитатор въ провинцията. На 12 т. м. на софийската гара бяха дошли вкупом повече от 100 словослагатели, за да испратят своя агитатор Дончо Сумпуров въ провинцията, който да покани и другите словослагатели да се сдружат, както Софийските им другари. Това беше една радостна картина на истинска работническа солидарност. Макар и дънничен ден, печатарите не въспретатстваха на работниците си да оставят работата и да отидат да испратят чак до гарата свои другари. На гърдите на всички се красеше червената лента, знакът на работническата солидарност.

Преди да тръгне трена, другарят Сумпуров държа една малка реч за предстоящата му благородна задача. Всички съ въодушевление и другарски благопожелания се распростиха съ него, като му пожелаха щастлива обиколка.

Дано работниците словослагатели от другите градове подадат своята братска ръка на софийските си другари, като отговарят съ готовност на поканата на техните пратеник Сумпуров. Голъма част от Софийските словослагатели съ готови на всякакви пожертвования за да защитят своя синдикат; те на свои разности пращат един агитатор. Дано словослагателите въ провинцията отговорят на тяхното братско възвание съ своето сдружаване, съ улеснение и насърчение обиколката на др. Сумпуров. Силата на работниците е въ тяхното съединение. Когато словослагателите от „Либералния Клуб“ обявиха стачка, Д-ръ Радославов, без да удовлетвори техните справедливи искания, вика из провинцията други словослагатели. Това няма да бъде така, господарите никога не би търсили да повредат на един работници, като докарат на тяхно място други, ако на всякъде словослагателите бяха сдружени.

След заминаването на трена словослагателите пак вкупом се върнаха въ града, за смени и радостни, че съ изпълнили един дълг към работническата класа.

— **Колкото правителствените вестници** да оправдават и защищават акцизите, по ясно е като ден, че депутатите обложиха съ данък някои предмети от първа необходимост за работници, селени и занаятчии. Вместо да намалят постоянната войска, вместо да упростят сложната административна машина и да съкратят тежките държавни разходи, те предпочетоха да стоварят акциза върху своите бедни избиратели и не се явиха техни защитници. Съ приемането на сегашните акцизи и много други закони депутатите излъгаха своите избиратели. Въ много градове малките търговци изпозатворили джипите си, за да протестират против закона за акцизи. Това много добър дъказва до колко депутатите от болшинството съ защитаваха народните интереси. Асж консерватизмът, който говореше и командвае въ Събранието чрез

устата на г. г. Стойлов, Цачев, Михайловски, Губидликов и др., не можеше да докара едно справедливо намаляние и разпредяление на данъците; неможаха да направят това нито Цанковисти и Каравелисти, нито пък Радославистите, които искаха да се покажат по демократи от Стамболова и консерваторите.

— **Четемъ въ бр. 4 на Държ. вестникъ** от 5 Януарий въ извѣстията от двореца на Княза, „че днесъ, въ 11 часа преди обѣдъ, е имала честта да се представи на Н. Ц. В. една депутация от с. Хисаръ (Пловдивско) състояща отъ Аргиръ Апостоловъ, Хафусъ Ахмедъ и Стефанъ Ненчовъ, които му поднесла актъ, съ който общинския съветъ на селото подарява на престолонаследника Борисъ, едно праздно място отъ около 6000 дюлума.“

Да се подари на наследника 6000 дюлума земя не е такава малка работа, колкото да го провъзгласятъ някои за почетенъ гражданинъ на гр. Руссе. Въ името на каква народна нужда се подарява толкова земя тамъ, гдето хората съ въ състояние сами да я купятъ въ брой два и три пѣти? Какви съ тия чувствозлияния, изказани съ 6000 дюлума земя? Вълѣствие на какво общинското управление въ с. Хисаръ експроприра общинската земя за единъ човѣкъ или за едно дѣте?

Нека селени и занаятчии видятъ кой дѣли имотите на хората. Работници има, които мрът отъ болѣсть, защото нѣматъ нѣколко лева да заплатятъ на доктора; селените живѣятъ въ кочини, най голѣмата част отъ населението нѣма най необходимото за да живѣе единъ по човѣшки животъ, а управляющите правятъ прескъпи подаръци на ония, на които не имъ стигатъ 10 палати, а трѣбватъ 15.

Съ тия работи управляющите, вижди се, искатъ да ускорятъ прилагането на новия законъ за особитѣ.

— **Отъ с. Опака**, Поповско, получихме една телеграмма, подписана отъ нѣколко души, съ която се оплакватъ отъ произволите на Разгр. пост. комисия. При произвеждане на първия изборъ за окр. съветници въ Опаченския пунктъ, избора на единия кандидатъ билъ касиранъ, защото не билъ приятелъ на Раданова, Разградски депутатъ. Сега, при произвеждането на допълнителния изборъ, избранъ се пакъ независимъ; по комисията, състояща се отъ върли радослависти, рѣшила за касирането му. Избирателите отъ с. Опака протестиратъ противъ този произволъ, и искатъ по скорошното утвърждение на станалия допълнителенъ изборъ. Отдавна време се забѣлѣзва, че разни лихвари и прѣдприемачи, които съ взели въ рѣцѣте си пост. комисии, и които економически съ заробили голѣма част отъ селените, искатъ да се разпорѣждатъ съ тяхната бюлетина за да ги заробятъ и политически. И сега когато между селените се е повѣла борба противъ тяхните експлоататори, лихварите на чело съ „демократите“ Радановъ употребяватъ всички усилия за да я смажатъ. Нека селените при втори избори за окржнния съветъ знаятъ, че ония бюлетини, които те подаватъ за своите скучачи, нѣма да имъ прѣнесатъ освѣнъ вреда.

Общинските избори въ Дръново

Денятъ въ който съ назначени нови избори за общински съветъ въ г. Дръново, е 15 Януарий тази година. Начинътъ по който се растури бившия общински съветъ отъ съюзътъ на Дръновските чорбаджии, търновската постоянна комисия, полицията и нейния шефъ г. Стойловъ е възбудилъ общо негодувание въ града. Въ нѣколко събрания вече гражданите съ осѣдили това произволно разпорѣждане.

Но при все това заинтерасованите крадци и богаташи въ Дръново се надѣватъ на властта като върватъ, че изборите нѣма да се оставятъ свободни. Това даде поводъ на избирателите да се събератъ на митингъ, който сравнително съ населението на града е единъ отъ най голѣмите. Ето резолюцията, която се взе въ него: Днесъ на 8 Януарий 1895 год. Дръновските граждани на брой около 400 души събрани на митингъ въ училищния дворъ, взехме еднодушно следующата РЕЗОЛЮЦИЯ

1) Протестираме противъ безпричинното и следователно крайно-незаконното растуриение досегашния ни общ. съветъ отъ страна на правителството; 2) Изявяваме своето недоверие къмъ членовете на натрапената ни тричленна комисия, които съ едни отъ главните виновници за това незаконно растуриение на имѣющия доверие ни съветъ;

3) Искаме гаранция за свободата на избора определенъ на 15 того, за избирание нови съвет-

ници и 4) Негодуваме г. г. Б. Лунговъ, М. Бойчиновъ и Нв. Бѣлчовъ да поднесатъ настоящата ни резолюция по принадлежностъ.

Б. Лунговъ, М. К. Бойчиновъ и Иванъ Бѣлчевъ.

Третата точка отъ резолюцията се взе изключително, за това за да се предупреди полицията и нейния шефъ въ София. Ония които растуриха съвета, никакъ не се надѣватъ на своята сила и на доверието на избирателите; изъ града упорито се носи слухъ, който се потвърждава отъ съобщения изъ други градове, че противниците очаквали всичко отъ единъ свой прѣдседател на бюрото и полицията.

Ний не се съмняваме въ тия слухове. Бившия съветъ се растури за да могатъ правителствените да се отърватъ отъ неприятните си хора. При обявяването, че ще се свика последния митингъ отъ нашите приятели, разни телеграмми бѣха пратени въ София и Търново, искали съ съвета и на „свекървата“ на Народното Събрание Д-ръ Цачевъ. Отъ всякъде съ отговорили да се попрѣчи всякакъ на митинга. За единъ отъ организаторите на митинга, другарятъ Б. Лунговъ, който прѣди нѣколко дена е подалъ оставка отъ занимаемата му длъжностъ, като членъ въ Ловченския Окр. Съдъ, Търновския управител е питалъ телеграфически ония въ Ловечъ, дали той (Лунговъ) е още чиновникъ. Ясно е че ако да беше така, той щѣше да бѣде или отчисленъ или наказанъ за гдето се ползува отъ едно свое гражданско право.

При все това другарите ни не се стрѣскаха отъ нищо. Дръновското работническо дружество *Самозащита* свика чести вечерни събрания, общъ ентусиазмъ владѣе въ града отъ съзнанието, че всеки се приготвява да защити на 15 т. м. своето избирателно право.

Ако полицията и нейния шефъ, г. Стойловъ не взематъ нужните мѣрки за да защитятъ и така подиграната свобода и законностъ, всичката отговорностъ ще падне върху нея. Дръновските чорбаджии се ползуватъ съ презрѣнието, а не доверието на гражданите и властта нека не се втеглява, като ще иска да даде всичкото си полкрѣпление на малцинството. При единъ свободенъ изборъ на 15 т. м. въ Дръново не може да има другъ резултатъ, освѣнъ избиранието на прѣдшния съветъ, въ който влизатъ нашите другари.

Ако властта не се намѣси, тогава тя сама ще осѣди произволътъ, когото извърши съ незаконното растуриение на бившия съветъ. Ако ли пъкъ тя поиска да бѣде последователна, то тя не трѣбва да допусне щото общинския изборъ въ Дръново да бѣде *свободенъ и законенъ* и тогава ний още единъ пѣтъ ще викнемъ: долу ония, които не могатъ да управляватъ съ свобода и законностъ!

А до тогава ний препорѣчваме на нашите другари въ Дръново да взематъ всички прѣдпазителни мѣрки за да осуетятъ замислите на полицията и крадците.

Недю Хохорову

Редакцията ни получи следующата съблѣзнователна телеграмма отъ Нанси (Франция) за смъртта на младия ни другаръ Хохоровъ:

„Скърбимъ много за смъртта на нашия милъ и скроменъ другаръ Хохоровъ.“

ПРИЯТЕЛИТЕ.

Въглекопачите въ Перникъ.

Управители на Перникската мина, извѣстия намъ, Г-пъ Садаковъ е добъръ прѣдставителъ на господарските интереси. Той си играе съ съдбата на подчинените нему просты работници и чиновническото тамъ тѣло. Прави, струва и пикой нищо нѣма да му възрази. Ето какво расправятъ за него онеправданите работници: „Прѣдъ двамата наши познания, които дойдоха да събиратъ подписи отъ насъ за прошенieto до VIII-о Обикновено Народно Събрание, съ всички сили той ни отдумваше да не подписваме това прошение. Събѣтваше ни да си не хабимъ труда за лудо, защото началството се грижи за насъ и че то ще на-

прави всичко за наше добро, само полъка — лъка. И ние, като човъци, повървахме. Зеръ помислихме, може би той пък управителя не ни лъже. А то не било така. По слушай да се увърниш, че той винаги е против насъ, работниците. Беше пръв Септември мѣсецъ. Около 50—60 души копачи, папускахме работата. Причината бѣ, че отъ два лева заплатата на квадратен метъръ намалили се на 1 л. 60 ст. Управителя, какво да ни направи? Ние очаквахме тъкмо сега помощта му. Но, не излѣзе така. Това подпухнало отъ развратъ човѣче, намѣсто да увеличи платката, защото работата, както знаете, не е лека, отиде та заповѣда да не ни прѣбиратъ вече въ мината. Нѣмаше що да чинимъ. Дѣница на ржѣтъ ни очакватъ. Ха, друго щѣше да бѣде, ако да имавме дружество. Но нали всички сме прости, та не знаемъ какво да правимъ? Наплашени сме и това си е. Та какъ да се не боимъ като виждаме, че когато поискатъ и когото поискатъ, испъждатъ го? Онзи депъ, началството исклучи и контролъора Кириевъ, защото, божемъ, ни говорилъ, ако ни се види малко платката, да махнемъ копачта, да захвърлимъ копачи и лопати. А пъкъ прѣзъ тия дни е на очи и надзирателя ни Миланъ. Нему дошли дѣи нисма. Съ първото го мърятъ, защо прибралъ на работа нашитѣ „главатари на бунтата“, както ни наричатъ, а съ второто го глобяватъ 20 лева, защо не пазилъ интереситѣ на мината, т. е. защо не ни истезава повече въ рудника. Ами само това ли е? Много сж добринитѣ на началството. Знаемъ ги ние, по кому да се оплачимъ? Лъгани сме, лъгани, та до гърло е опрѣло. Кому да кажемъ дума за помощъ? Отъ всѣкъдѣ глутница ни плаши. И управителъ, и кметъ, и попъ сѣ ни играятъ, както си пѣтъ“.

И наистина, работниците пѣма защо и да търсятъ помощта на тая глутница.

Отъ своето началство и отъ управителя си тѣ никога не трѣбватъ да очакватъ сами да се събитъ да имъ помогнатъ. Перникката мина е въ ржѣтъ на държавата. А тая държава днесъ се управлява отъ лъжливи економисти, които намаляватъ заплатитѣ на разсили и писари, за да оставятъ тлъститѣ заплати на голѣмитѣ чиновници, като товарятъ зальга на сиромаситѣ съ акцизъ, за да запазятъ голѣмата войска.

Какво могатъ да очакватъ копачитѣ въ Перникъ отъ своето началство, което за една тежка работа имъ плаща само 2 л., пъкъ и тѣхъ намалява на 8 гроша? На не стига, че то само става причина, щото 60 души да напуснатъ работата си, ами сетѣ още не ще да ги приеме назадъ въ мината. Когато началството така онеправдава свойтѣ работници, копачитѣ отъ Перникъ винаги ще търпятъ безсѣвѣстната експлоатация и тѣхнитѣ интереси винаги ще бѣдатъ погавани.

Перникскитѣ въглекопачи трѣбватъ да взематъ примѣръ отъ софийскитѣ словослагатели, които сж разбрали, че тѣ могатъ да бѣдатъ сила, когато си иматъ свое дружество. Нито началници, нито господари не ще послушатъ опия работници, които сами не могатъ да си помагатъ съ сдружаване и борба.

— к —

Погребението на другарѣтъ Н. Хохоровъ.

Хохоровъ умрѣ! На 8 Януарий като грѣмъ се разнесе тази печална вѣстъ между другаритѣ социалисти. Който познаваше лично Хохорова, никакъ не му се щѣше да повѣрва, че той е умрѣлъ. Нѣ той наистина умрѣ. Умрѣ той не отъ друго, а отъ мѣстителния капризъ на единъ джелатъ, какъвто е Стамболовъ, който го хвърли въ влажнитѣ зандани, гдѣто той придоби неизлѣчими болѣсти. Той стана жертва не на неумолимитѣ природни закони, на които се подчиняватъ всички смъртни, а на съвре-

менната мизерия и на сѣществующитѣ класови отношения. Умрѣ той тъкмо на 20 год. си възраст, пълненъ съ енергия и рѣшителност, твърдо убѣденъ въ справедливостта на социалистическия идеалъ. По убѣждение социалъ-демократъ, той неуморно агитираше между Софийскитѣ работници, за което той се ползуваше съ най прочувствени симпатии. Погребението на покойния другаръ бѣше прѣдначено да стане на 9 Януарий, 2 часа слѣдъ обѣдъ. По рѣшението на ректората въ този денъ, студентитѣ прѣкратиха занятията си за да погрѣбятъ останкитѣ на своя другаръ. Отъ друга страна Общото Раб. Дружество „Братство“, извѣстено за смъртта, рѣши да участвува при погребението, понеже покойния бѣше членъ-секретаръ на това дружество. Членовѣтъ отъ дружеството и настоятелството отъ печатарския синдикатъ, съ червени лентички на гърдитѣ (знакъ на трауръ), тръгнаха отъ дружеств. помещение къмъ „Шарения мостъ“, гдѣто щѣше да се причака тѣлото на покойния ни другаръ. При вървѣнето, тѣ се присъединиха къмъ студентитѣ и дружно отидоха до „Шарения мостъ“. Тамъ почакаха всички, догдѣ се донесе тѣлото на починалия, понеже той умрѣ въ Климентинската болница. Слѣдъ половинъ часъ бавение, студентитѣ които бѣхъ отрѣдени да взематъ тѣлото отъ болницата, зададохъ се съ погребалнитѣ кола. Като дойдохъ до самия мостъ, колата се спрѣ и студентѣтъ Димитровъ каза една къса рѣчь, като упомѣна за неопечениитѣ нравствени качества на починалия ни другаръ. Подиръ това множеството, начело съ музика, потегли за черквата. Съ пристиганieto тамъ, слѣдъ извършване на обикновенитѣ религиозни формалности, се изнесе възгъ и заедно съ множеството покойния бѣ фотографированъ. Подиръ това то тръгна по направлението къмъ гробищата.

Отъ тукъ на тѣй шестивето взема по ясенъ характеръ на едно социалистическо погребение.

Най напредъ тръгнахъ погребалнитѣ кола, окичени съ вѣнци и червени ленти. Подиръ колата бѣ музиката, а подиръ нея всички студенти и работници-социалисти. Макарь, че врѣмето бѣше съвсѣмъ мѣляво и лошо, нѣ това никакъ не попрѣчи за да се събержтъ около хилада души, които съпроводихъ назабравимия другаръ до гробѣтъ. Прѣзъ всичкото туй врѣме картината бѣше твърдѣ трогателна.

Развѣтото студенческо знаме првличаше вниманието на събралитѣ се по балконитѣ и по тротуаритѣ. Особено впечатление произвождаше факта, че колесницата бѣше забиколена отъ хора млади, интелигентни и бодри, съзнаващи че въ лицето на Хохорова испращатъ не единъ обикновенъ смъртникъ. Тѣ всички прѣдставляваха единъ голѣмъ хоръ, който веднага подхващаше да пѣе молитвата на Ботева, когато музиката прѣставаше да я свири. Това бѣха хора, едни отъ които бѣхъ напуснали студенческата стая, а други работилницитѣ си — за да испроводятъ задружно своя общъ другаръ. Като на 18 Май въ демонстрациитѣ противъ развратния диктаторъ, работници и студенти-социалисти вървѣха единъ до другий, така и тукъ при загубата на единъ отъ свойтѣ най добри другари, тѣ дойдохъ да засвидетелствуватъ още единъ пътъ своята солидарностъ.

По дължината на Витошка улица между събралитѣ се отъ страна се чуваха думитѣ: „социалиститѣ погрѣбватъ своя приятель“.

Врѣмето бѣше много лошо. Улицата бѣше покрита съ калъ. При това една мъгла, която кждѣ 4 часа стана твърдѣ гъста, не позволяваше да се гледа на по далечно разстояние, — всичко това затрудняваше вървѣнето. Когато множеството достигна до „Шарения мостъ“, мнозина взехъ последно збогомъ и се върнахъ. Но една голѣма частъ остана, именно ония, които тѣсно сподѣляха идеитѣ на починалия. Отъ тукъ на тѣй пътѣтъ стана още по затруднителенъ, защото калъта бѣше по голѣма, а мъглата още повече се увеличи. На мѣста трѣбваше просто единъ по единъ да минаватъ прѣзъ една тѣсна пътека.

Всички прѣдпочетоха да вървятъ пѣши. Между вървѣщитѣ отидрѣ файтони, по вечето бѣха празни. По този начинъ всички стигнахъ до гробищата, на прочутото вече за гражданѣтъ *Ормандовци*, което погълна обѣсенитѣ четири жертви на онзи, който днесъ безъ никакъвъ срамъ се прѣпорѣчва за партизанинъ на свободата и законността. На всички блѣсна въ главитѣ тази мисль, когато погребалната колесница внесе вътрѣ още една нова жертва, другаря ни Хохорова.

Тѣлото се снесъ и се положи до гробѣтъ. Всички на брой около 500 се свалени шапки, съ дълбоко чувство на последни раздѣла, го обкржжиха. Прѣзъ отъ името на студентитѣ излѣзе да държи прощална рѣчь студентѣтъ Пастуховъ. Той поднесе вѣнецъ отъ *групата на бѣмарскитѣ студенти-*

социалисти. Съ свойственното нему оживление и пламенностъ, той посочи на загубата, която прѣтърпяватъ, както студентитѣ, така и Р. С. Д. Партия. Не по малко трѣбватъ да скърбятъ и работниците-социалисти, които въ лицето на покойния изгубватъ единъ достоенъ организаторъ и агитаторъ. Слѣдъ него студентѣтъ *Ив. Тодоровъ*, като поднесе вѣнецъ отъ страна на *студентитѣ при Висшето Училище*, говори съ не по малка пламенностъ. Като разказа на късо биографията на покойния, той спомѣна и за неговата общественно-политическа дѣятелностъ. Като борець противъ всѣка тирания, той заслужа вниманието на всѣки младежъ. Когато народѣтъ се радваше, и той се радваше; когато народѣтъ страдаше, и той страдаше. Прѣзъ кървавия режимъ на Стамболова, той написа една рѣзка уводна статия въ в. „Другаръ“, за което бѣше тикнатъ въ занданитѣ. Отъ тамъ той си спечели неизлѣчими болки, затова и сега той стои до гроба. За срамъ и позоръ на правосъдието, добави той, намѣриха се такива съдици, подкупни и низки, които не пощадилахъ нито младостта нито тѣлесната слабостъ на енергичния борець, като го осѣдиха, и той лежа повече отъ три мѣсеца въ затвора. Съ съззи на очитѣ той поднесе вѣнеца и каза на множеството да отдаде последния почестъ на покойния, като произнесе вѣчна му память. Подиръ това студентѣтъ *Бербенко*, слѣдъ една кратка рѣчь, поднесе вѣнецъ отъ страна на *студ. друж.* „Наука“. Слѣдъ него работникѣтъ Д. Сумпуровъ поднесе вѣнецъ отъ страна на *Печатарския Синдикатъ*, като каза че за въ память на покойния студентитѣ и работниците трѣбватъ частъ по скоро да се съединятъ и да поведжтъ борба за реализиранieto на онии идеи, които движатъ и възбуждатъ всички умове на Западъ. Последенъ *Г. Георгиевъ* положи вѣнецъ отъ страна на *Р. С. Д. Партия*, като произнесе една прочувствена рѣчь за загубата която соц. партия прѣтърпява съ смъртта на Хохорова. Той посочи на неговата неуморима дѣятелностъ за успѣхѣтъ на работническата партия, която отъ името на свойтѣ групи въ София дълбоко скърби за загубата на другаря Хохорова. Неговата память винаги ще живѣе въ умоветѣ на неговитѣ съмишленици. Мисльта която движала неговата енергична дѣятелностъ, и която свързва и насъ съ него, ще расте и постоянно ще обема широката маса на работния народъ до момента, когато соц.-демократ. партия тури край на днешния классовъ общественъ строй, мизернитѣ условия на когото така рано заровихъ младия ни другаръ. Между другото той прочете и една телеграмма отъ Сливенскитѣ другари, които искаватъ съболезнованията си по случай загубата на отличния другаръ Хохоровъ. Той положи още единъ вѣнецъ отъ страна на Об. Раб. Друж. „Братство“ и иска за неговитѣ съболезнования, за загубата на единъ отъ най добритѣ му организатори, който постоянно се е въодушевлявалъ отъ желанието да види по вече работници згрупирани въ дружеството.

Слѣдъ това тѣлото се положи въ гробѣтъ, всрѣдъ най дълбока печалъ, съ произнасянието вѣчна му память отъ присѣтствующитѣ другари.

Така биде погребенъ другарѣтъ ни Хохоровъ. Споменѣтъ за неговия безкористенъ животъ задълго ще живѣе въ сърдцата на всички студенти и работници. Неговата самоотвержена борба, която той прояви въ кратко време, ще служи за примѣръ на всички.

Ст. Е. Русевъ.

Старитѣ дѣйци и новитѣ идеи въ Французскитѣ парламентъ.

При отварянieto на камарата на депутатитѣ въ Франция слѣдъ ваканцията, най старий по възраст депутатъ Пиеръ Банъ, избранъ врѣменно за прѣдсѣдателъ, е държалъ кратка рѣчь, отъ която ний тукъ ще приведемъ само най важнитѣ пасажии, отъ които читателѣтъ ще види съ какъвъ голѣмъ интересъ се занимаватъ и най старитѣ политически дѣйци въ Франция съ новитѣ идеи и теории за економическото подобрене на сии класъ отъ народа, на плѣщитѣ на когото се издига цѣлото днешно буржуазно богатство.

„Днесъ, когато финансовитѣ въпроси и социални задачи ни най-много занимаватъ, когато се чувствува най много отъ всѣкога нуждата отъ добрѣ уредени финансии и отъ по-справедливо разпрѣделение на държавнитѣ тѣгоби, очевидно е, че най бързата и необходима реформа е *реформата на данъцитѣ*“

ПРИТУРКА НА В. СОЦИАЛИСТЪ

Отворено писмо до избирателитѣ отъ Ново-Пазарската Околия.

ДРАГИ МОИ ИЗБИРАТЕЛИ!

Когато това лѣто, преди изборитѣ на 11 Септемврий, азъ се явихъ единъжъ и дваъжъ предъ васъ и ви казахъ да си подадете за мене гласътъ, вий бѣхте, не казвамъ всички — защото азъ знахъ цѣли села, даже и общини, които ни най малко не се съмняваха въ мене — та, казвамъ, нѣкои отъ васъ бѣха на два ума. Тѣзи нѣкои си казваха за мене: „Този човѣкъ хубаво, добро приказва; ако му слушашъ приказкитѣ, ще рѣчешъ, че отъ него по-добъръ депутатъ не можемъ намѣри, пъкъ ако чуешъ какво тукъ тамъ приказватъ за него, излиза лошо. Хай да му се не види! Човѣкътъ пада, става, — това баримъ сами знаемъ, — бори се противъ Стамболова, добъръ бѣше, ама, я вижъ, какво приказватъ сега за него: щѣлъ билъ да дѣли хорското имане, щѣлъ билъ да махне синуритѣ на нивитѣ, съ боразанъ (солдашка трѣба) щѣлъ да свиква хората на ѣденіе, на турцитѣ вѣрата щѣлъ да измѣни, а на каджинитѣ фережитѣ щѣлъ да хвърли. Лошо, лошо се чува за този човѣкъ“, казваха нѣкои и като кривнаха глава, „не щемъ го ний него“, придумваха, „не щемъ ний социалисти“.

Е, тѣзи нѣкои отъ моитѣ избиратели много ни измѣчиха. Нашитѣ приятели и съмишленници на дълъжъ и на ширъ имъ расправяха, че социалиститѣ сѣ политическа партия, която мисли доброто на земледѣлцитѣ, на занаятчиитѣ и работницитѣ, че гдѣто нѣкои расправятъ за социалиститѣ, че щѣли да дѣлятъ хорското имане, сѣ празни приказки, че днесъ въ Българско нѣма други хора, които тѣй горѣщо да се борятъ за сиромаситѣ, както социалиститѣ. Подиръ тѣзи убѣждавания, нѣкои скланяха, нѣкои казваха: „като видимъ какво вършатъ, тогава ще повѣрваме“.

Изборитѣ се извършиха и азъ имахъ честта да излѣза вашъ прѣдставителъ, вашъ депутатъ. Сега вече приказкитѣ пари не струваха, трѣбваше работа. И, ако добръ поразсѣди човѣкъ, право си е, гдѣто е казано: Не го слушай какво приказва, ами гледай какво върше. Човѣкъ се познава по дѣлата си, че дойде редъ българскій народъ да види и дѣлата на социалиститѣ. Той ги видѣ, какъ се бориха тѣ противъ Стамболова, видѣ ги и ще ги чуе, какво говориха, какво работиха, чия страна държаха и въ Народното Сѣбрание.

Тамъ азъ се намѣрихъ съ другъ единъ социалистъ отъ нашата партия, казва се Никола Габровски, койго също така мислеше за народнитѣ ни работи, както и азъ. Той е избранъ отъ Търновско, отъ гдѣто дойдоха и други двама депутати, стари наши познаници и приятели, единътъ Трайчо Китанчевъ, народенъ човѣкъ и Гено Недѣлковъ, бивши кметъ въ с. Мусина, сега редакторъ на „Селски вѣстникъ“. Отпърво още се разумѣ, че по много въпроси, тѣзи приятели ще бѣдатъ съгласни съ насъ, а най много г. Китанчевъ. И наистина, презъ два мѣсеца време въ Народното Сѣбрание, рѣдко кога не се съгласяваме съ нашето мнѣние и даже той бѣше повече близкъ къмъ насъ, отколкото нѣкои други, които наедно съ социалиститѣ лѣтосъ поддържаха и проповѣдваха нашата програма. Имаше депутати, които сегизъ тогизъ се доближаваха и вървѣха заедно съ насъ, по повечето пѣти пошавяха и потѣгнѣха ту насамъ, ту нататѣкъ. Тука му е мѣстото да кажа, че има разни тюрли депутати. Отъ когато въ България депутати се избиратъ, много хора и партии се мѣниха, ама козината на нѣкон все една си остава. България е виждала депутати, които волове дохадятъ, волове си отиватъ, други има ачи-гойзъ (съ отворени очи), паѣдватъ се, папийватъ се, и находватъ се хубаво (а пъкъ само да те иматъ съ себе си, правителственитѣ хора, обикновенно, пари не жалитѣ), трети доходватъ свои работи да свършатъ, правятъ гешевти съ депутатството си, четвърти пъкъ, гдѣ ги, ту у този министръ, ту у този, ту въ тази канцелария, ту въ онай) и все по работа: този да отчислятъ, она да назначатъ, ва този приятелъ работа да свършатъ, на онявода да му подлѣятъ, а какво става въ Народното Сѣбрание, хмъ, хмъ,

мислятъ, стига министрътъ да ги послуша на стотѣхъ едно. Има обаче и такива депутати, които отпърво още си казватъ: съ това правителство ний брашно не можемъ мѣли, и държатъ се настрапи вънъ отъ Сѣбраието, не ходятъ у министритѣ, не миткатъ изъ канцелариятѣ. Защото, за да ти се слуша думата предъ министра вънъ отъ Сѣбраието, трѣбва вътрѣ въ Сѣбраието ти да слушашъ неговата дума. За да назначишъ Ивана или да отчислишъ Стояна, трѣбва въ Сѣбраието да казвашъ: „Да, да, имате право, господине министре, вѣрно говорите“. Ако пъкъ вътрѣ въ Сѣбраието се озбвашъ и не виканъ „еветъ ефендимъ“, не дѣйходи да диришъ министра да ти свърше нѣкоя работа. Ний сирѣкохмъ: дѣдини подъ една мишница се не носятъ; или трѣбва да мигае и да преглѣтваме туй, което върше правителството, или трѣбва да сме истински народни прѣдставители, вѣрни защитници на народната свобода и пазители на народний трудъ. Ний избрахмъ послѣдното и сѣднахмъ въ Народното Сѣбрание на лѣво отъ прѣсѣдателя, срѣщу министритѣ и си дадохмъ дума, да не пропушаме нищо, което е вредно за народа, безъ да го критикуваме и сѣбариме, колкото ни сила държи.

Но прѣди да започнемъ, трѣбва да ви кажа, че въ тази кѣсичка смѣтка която ви давамъ, не може се събра и едната стотина отъ онова, което се разгледа и стапа законъ Народното Сѣбрание. Азъ ще ви изброя само най важното отъ онова, което се извърше въ Сѣбраието и като какъ ний гледахмъ на него.

I

Високото положение на Народното Прѣдставителство. — Измѣняване на конституцията; — Запазване на народнитѣ свободи; даване подъ сѣдъ Стамболова. — Усигоряване свободата на печата; законътъ за престѣпленията срѣщу княза.

Първо и най важно, което ний, въ качеството си на истински народни прѣдставители, трѣбваше да направимъ, бѣше, да не оставимъ ни най малкото докачание достоѣнието на Народното Прѣдставителство, било отъ страна на правителството, било отъ страна на княза. Народното Прѣдставителство е най върховното учреждение въ нашата страна и най тѣжко престѣпление върше оня народенъ прѣдставителъ, койго мълчи или си прави оглушки, когато правителството или князътъ посѣгнатъ върху правата на Народното Сѣбрание. Презъ миналитѣ години, ний всичкий сме чували, па какво бѣха се обърнали депутатитѣ. Стамболовъ, а че преди него и много други, отнасяха се къмъ народнитѣ прѣдставители като къмъ тѣхни подчинени, когато пъкъ, наистина, самото правителство е подчинено на Народното Сѣбрание. Всички учреждения въ страната, отъ най високото до най низкото, сѣ подчинени на Сѣбраието. Надъ него стои само народътъ. Народната воля само може да заповѣда на Сѣбраието, никой другъ. Народната воля стои по високо и отъ княза и отъ Сѣбраието. Ето защо, ний най енергически протестирахмъ, когато правителството посѣгнаше върху правата на това високо учреждение въ страната. Обаче, за голѣмо съжаление, множеството на депутатитѣ излѣзоха хора, които турятъ благоволеніето на министритѣ по-горѣ отъ достоѣнието на народний прѣдставителъ и закриваха очи предъ голѣми и тѣжки нарушения правата на Народното Сѣбрание.

Второто, което ний, споредъ програмата си, трѣбваше да поискаме бѣше, да се измѣни и конституцията въ повече прогрессивна и повече демократическа смисълъ, трѣбваше да поискаме, щото на 10,000 души да се избира по 1 депутатъ, а не на 20,000, както е сега, трѣбваше да поискаме, щото депутатитѣ да се избиратъ на всѣки 2 или 3 години, а не на всѣки 5, както е сега, трѣбваше да се иска, щото и двадесетъ и петъ годишенъ мжжъ да може да бѣде избираенъ за прѣдставителъ, а не 30 год., както е сега, и други такива напредничави и полезни за народа измѣненія

се внесе въ Народното Сѣбрание на разгледаване едно предложение за измѣнение на конституцията изисква се писменното съгласие на двѣтѣ третини отъ всичкитѣ депутати въ Сѣбраието. А между днешни депутати не могатъ се намѣри и 20 души, които да се съгласни на това. Ето защо, ний рѣшихмъ, че много по-добръ ще бѣде да се възбуди този въпросъ за измѣненіето на конституцията испърво въ вѣстницитѣ, че като се подготвятъ умоветѣ, тогава да се опита внесението на такова предложение въ Сѣбраието.

Трети важна задача бѣше да се покаже на правителството, че българскій народъ нѣма да потърпи отъ сега нататѣкъ ни най малкото нарушение на неговата свобода, на неговитѣ правдини, на неговото самоуправление. Прѣзъ врѣме на провѣрката на изборитѣ, както и при други случаи, ний най енергически протестирахмъ срѣщу произволитѣ на полицията и административитѣ власти. А за да се даде урокъ на всички бѣдѣщи управници и за да се удовлетвори отъ малкомалко хилитѣ жертви на Стамболовскій режимъ, ний настоявахмъ да се даде подъ сѣдъ Стамболовъ и всички други министри, които отъ 9-ий Августъ 1886 г., па даже и отъ 6-ий Септемврий 1885 г. сѣ извършили нѣкакви насилія надъ българскитѣ граждани или сѣ злоупотребили съ народната парѣ. За да се издирятъ и турятъ въ редъ всички престѣпления, трѣбваше да се избере една парламентарна коммисия, по болшинството на Сѣбраието избра такива хора, които съвсѣмъ не представляватъ нѣкаква гаранция, че тѣзи прѣстѣпления ще бѣдатъ издирени. Освѣнъ това, тази коммисия ще издирва престѣпленията на министри отъ 1887 г. насамъ, отъ когато Стамболовъ бѣ станалъ президентъ, тѣй щото управленіето на Радославова ще остане неизслѣдвано. Отъ сега още може да се предскаже, че членоветѣ на коммисията ще си взематъ паричкитѣ презъ 6 мѣсеца и ще оставятъ много работи затулени, въ които сѣ замѣсени и нѣкои отъ сегашнитѣ министри Начевичъ и Стойловъ.

Четвърто бѣше необходимо да се усигори свободата на печата. Българскитѣ читатели, а че и цѣлий народъ знае какви грозни наказания се налагаха на българскитѣ вѣстникари отъ Стамболовскитѣ прокурори и сѣдници, за гдѣто не викаха на черното бѣло, за гдѣто викаха противъ тиранията и расисничеството на управницитѣ. Колко вѣстници спряха, колко мѣсеци и години затворъ излѣжаха редакторитѣ, колко пари на вѣтрѣ отидоха, все благодарение на този драконовскій законъ за печата! Сѣбраието бѣше длъжно да махне този законъ, но по тѣзи или онѣзи причини махнаше въпроса и едвамъ, на край врѣме, и то съ голѣмъ патискъ, исхвърли единъ-два члена отъ пай стѣснителнитѣ и най упротокопеститионнитѣ отъ закона за печата. Това се прекара, но съ каква мъка и съ каква откупка. Сѣбраието прие единъ много строгъ, отгъпъ мѣрка строгъ законъ за престѣпленията срѣщу княза. Отъ днесъ нататѣкъ, двама български граждани не могатъ да си проговорятъ и двѣ думи даже за княза, не могатъ каза, напримеръ, че нашия князь живѣе много салтапатли, че за него се харчатъ извънъ платата му милиони левове, че само за джунджурии, расходки и разни прищѣвки отиватъ вънъ отъ смѣтката, стотини хиляди левове. Отъ днесъ нататѣкъ мжно може се писа и приказва, папримѣръ, за това гдѣто князътъ май мнѣжко започна да се занимава съ политика, гдѣто той взе да се бърка и въ вътрѣшната и въ вънѣшната политика на страната ни, когато това е право на Народното Сѣбрание и на правителството. Обаче, правителството и множеството на Народнитѣ Прѣдставители съ голѣма бързина и охота гледаха да прокаратъ този законъ, като че съ това спасяваха страната отъ голѣмо злощастие. Витенето...

II.

Улеснение за селата да се отделят въ особенна община или да се присъединяват към друга. — За окръжните и общински върхнини. За земеделческите каси.

Между хилядите оплаквания, които се чуваха от нашето население, бѣше и това, че дѣйствиелен законъ за общинитѣ ги свързваше да тѣлятъ товарѣтъ на общини съ голѣми разноси. Едни отъ наши бѣ сѣла искатъ да се слѣятъ повечко въ една община, други пъкъ, наопаки, искатъ по-малко сѣла да правятъ една община, защото така можали поевтиничко да прекаратъ. По този въпросъ, ний искахме, щото да се оставятъ селата свободни, едни да се отдѣлятъ въ особенна община, ако това имъ изпаса, а други, които искатъ, да се присъединяватъ къмъ друга община. Това се прие отъ Събранието.

Друго едно улеснение и, може да се каже улеснение, се направи, като се прие единъ законъ, който тури граница на общинскитѣ и окръжни върхнини, които не бива да надминаватъ 50 % отъ държавнитѣ даждии.

Най-голѣмо улеснение за населението можеше да се направи съ земеделческитѣ каси, обаче нито правителството, нито Народното Събрание искаха да чуятъ за това. Между голѣмитѣ пужди, които събиратъ нашия земеделецъ е и нуждата за пари. Тѣжкитѣ данъци, низкитѣ цѣни на хранитѣ, разни злочастии въ ступанския животъ, принуждаватъ нашия селенинъ да прибѣгва до лихварипа. Какво нѣщо е лихваричѣтъ за нашия селенинъ, всѣки знае. Нѣма по-голѣмо зло за него. Лихваричѣтъ е вампиръ, той смучи отъ селенина, смучи, до като този остане като мърша. Едно добро правителство, което помни, че нашия народъ е повечето земеделчески, трѣбва най-първо да се погриже, да откъсне селенина отъ лихвария, като създаде широки кредитни учреждения за селенитѣ. Нека не ми се хвалитъ днешнитѣ управници съ земеделческитѣ каси. Тѣзи каси не ги е създадо българско правителство, а турското, когато още данъкътъ и тегобитѣ на българина бѣха на половина. Капиталитѣ на тѣзи земеделчески каси сѣ взети пакъ отъ селенитѣ. До колко нашитѣ досегашни правителства сѣ помисляли за земеделческото ни население, се вижда отъ това, че когато закъпизуваха у насъ български князе и зауправляваха български синове, най-първо наредиха голѣмата Народна Банка. На тази Банка нашето правителство даде 10 милионна лева основенъ капиталъ, за да сеползуютъ голѣмитѣ чиновници и офицери, голѣмитѣ банкери и търговци. Какво сѣ дали нашитѣ правителства до сега на земеделческитѣ каси? Нищо! За една шепа богаташи 10 милиони лева, а за цѣлъ земеделчески народъ нищо. Сега правителството, намѣсто да основе една голѣма Земеделческа Банка, която до негдѣ да удовлетвори нуждитѣ на населението, вниса въ земеделческитѣ каси едно измѣнение, съ което му се дава право да направи за смѣтка на всички земеделчески каси единъ заемъ, съ който капиталитѣ имъ едва ли ще се увеличатъ до толкова, щото на всѣка селска къща да се паднатъ за въ заемъ пари въ касата на повече отъ 5 или 6 лева.

И сръщо това пищожно уголѣмение на капиталитѣ на земеделческитѣ каси, знаете ли какво иска правителството? Правителството иска и Събранието, въпрѣки нашитѣ най-енергически противенія, прие, щото земеделческитѣ касиери да не се избиратъ вече отъ населението, а да се назначаватъ презъ окръжнитѣ събѣти отъ правителството и съ това цѣлото управление на земеделческитѣ каси да премине въ ръцѣтъ на правителството. Освѣнъ това, правителството предлага и Народното Събрание прие, щото отъ капиталитѣ на земеделческитѣ каси да се ползуютъ разни земеделчески дружества, които въ нашитѣ мѣста за сега не можѣтъ да бждатъ други, освѣнъ лихварски. Съ това, правителството отваря една дупка въ земеделческитѣ каси, отъ гдѣто потѣтъ на селенина ще тече въ джебовеѣ на нѣкои ачигѣозъ селски думбази. Накоститѣ, които ще произлѣзатъ отъ така уреденитѣ земеделчески каси сѣ толкова голѣми, щото двадесетъ пѣти да се пише по толкова, колкото азъ казахъ тукъ, нѣма да се изброи всичко.

Други мѣрки за повдигането на поминѣкътъ или за улеснение товарѣтъ на селенина, запаятчинта и дребни селенинъ,

тури на дневенъ редъ и онѣзи предложения на депутатитѣ, които се отпасаха до намаление данъкътъ за 1894 г. и други улеснения. Намѣсто това, Събранието по предложението на правителството, прие единъ законъ споредъ който на всички онѣзи богаташи, които отварятъ нѣкоя фабрика съ 25,000 лева капиталъ или пъкъ имъ работятъ най-малко 20 души работници, ще имъ се правятъ най-голѣми отстъпки и улеснения отъ страна на правителството. На такива богаташи, фабрикантѣ ще се освобождаватъ отъ емлякъ, патентъ, суровитѣ имъ материали и машинитѣ ще се освобождаватъ отъ мито, ще се пренасятъ както и изработенитѣ имъ стоки по държавнитѣ желѣзници съ 35 на сто намалени цѣни, ще имъ се отстъпватъ даромъ мѣста, води, рудници, тѣхнитѣ стоки макаръ и по скѣпи ще се предпочитатъ отъ правителството, което ще свързва съ фабрикантитѣ контракти и за 10 години да купува отъ тѣхъ; съ една рѣчь, правителството се показва готово въ всичко да помага на богатитѣ, а бѣднитѣ оставя сами да мислятъ за себе си.

III

Бюджетътъ Държавнитѣ разноси и приходи. — Намалиха ли се разноситѣ на държавата? — Оленчи ли се данѣнниятъ товаръ на населението?

Сега ний дойдохме до най-важното въ нашата депутатска работа, до разгледването на държавния бюджетъ. За да познаешъ едно правителство какъвъ умъ гони, не ти трѣбва много-много да се луташъ. Поглежъ му бюджета. Поглежъ, колко разноси туря то за държавата и отъ гдѣ иска да извади тѣзи разноси, да ли отъ тѣзи, които иматъ или отъ тѣзи, които и тѣй сѣ съборени, испаднали. Тази смѣтка е огледалото на едно правителство, отъ нея се познава то, добро ли мисли или зло. До като Стамболовъ бѣше на властъ, всички ний, а че и тѣзи хора, които сѣ сега министри и управници, викахме противъ голѣмитѣ салтанати на държавата, противъ отвѣтъ мѣра голѣмитѣ разноси. Всички се надѣвахме, че новото правителство все ще намали тѣзи разноси и ще тури край на голѣмото разсипничество. Тѣй си мисляхме ний, ала не излѣзе така. И днешното правителство иска да ходи салтанатли, и то иска да бърка въ хазната, безъ да пита народа, и то, съ една дума, си простира краката вънъ отъ българската черга. Много пѣти презъ миналата година, на митингитѣ въ гр. Шуменъ или при обиколкитѣ ми по агитация, азъ съмъ расправилъ, че ако искаме да не оголиме съвсѣмъ нашия бѣденъ народъ, ако искаме да не го виждаме да парамчи просѣпката торба, ако искаме България да избѣгне фалимента, ний ще трѣбва, вънъ отъ мѣрките за повдигане поминѣка на населението, да намалимъ, до колкото се може, разноситѣ на държавата.

Най-първо, ний трѣбва да пипнемъ войската. Намалванетоъ срокътъ на военната служба, съ което ще се помогне много на нашия работенъ народъ, не можа да му дойде редъ въ Събранието. За такива работи време май не остава. А самата войска трѣбваше да се обърне въ народна милиция. Ако сега за единъ ний не можемъ обърна цѣлата постоянна войска въ народно опълчение, въ милиция, можемъ да го правимъ постѣпенно. Ний можемъ да намалимъ числото на войската тази година съ 5,000, до година пакъ съ 5 или съ 3,000 и въ сѣщото време, колкото намаляваме постоянната войска, толкова да създаваме въоръжена народна милиция. Българската военна сила съ това нѣма се намали нито на единъ човѣкъ, а разноситѣ на държавата ще се намалитъ съ милиони левове грѣшния народни пари. Това намаление на постоянната войска и замѣняванетоъ ѝ съ милиция има си и друга добрина. Съ народната милиция не може да си служи кой бжде противъ народътъ, както до сега гледахме си служба презъ избиритѣ съ постоянната войска. Ако ний имаме народна милиция, Стамболовъ не можеше да бѣснѣ толкова години наредъ, да плаши българскитѣ граждани съ тѣхнитѣ синове, да прави избори и екзекуции. — Да скѣсимъ приказката си, че нѣкъ, ако отворимъ тѣзи тевтери, не можемъ свърши скоро.... И тѣй, ако наистина искахме да правимъ економии, най-първо трѣбваше да намалимъ числото на постоянната войска.

Второ, трѣбваше да се намали чиновническиятъ персоналъ, сирѣчь, една работа, гдѣго ще се върше съ чѣтири или 5 души, нека се

двама или трима. Трѣбваше да се намали полицията, джандармерията. Само на единъ стѣснителенъ режимъ, само на едно патрачено управление, какъвто бѣше предишното, му трѣбваша толкова джандари и полицейски служители. Едно правителство, щомъ излиза отъ народа и се радва на неговото довѣрие, нѣма нужда отъ голѣма полицейщина, съ трѣтъ четвърти отъ досегашнитѣ полицейски може нашата държава да си върше редовно работата, да пази тишината, спокойствието и сигурността на българския гражданинъ. И тѣй, трѣбваше намаление на чиновницитѣ, намаление на полицейскитѣ и приставитѣ. По правителството, което на лѣво и на дѣсно се хвалеше, че има народното довѣрие, за да може да държи този вѣренъ свой народъ въ по-голѣма послушностъ и да може съ помощта на полицията да задѣнчава народната воля, прѣдложи и работливото болшинство прие създаванетоъ на 85 души помощници на околийски началници, които помощници ще се взематъ отъ офицеритѣ; значи, освѣнъ гдѣто сегашнитѣ бюлюци околийски началници и пристави си оставатъ, ами при тѣхъ се прибавиха и 85 други нови помощници и още военни.

Трето, трѣбваше да бждатъ намалени заплатитѣ на чиновницитѣ и офицеритѣ. Заплатитѣ и на княза и на министри и на голѣми чиновници и офицери, всичко трѣбваше да бжде намалено. Само у насъ, въ сиромашка България, е чуто и видено да има такива голѣми заплати. Съ всички годишни разноси, на князѣтъ се пада на година около 1,600.000 лева сребро на първия министръ 21.000 на другитѣ министри по 18.000 лева, на генерали които ги пѣмаме по 12.000 лева и т. н. и т. н. Единъ голѣмъ офицеръ и голѣмъ чиновникъ взема на годината заплата, съ която ще се исхранятъ 20 къщи занаятчи и 30 къщи на селени. Но, какво ми трѣбва тука, да расправимъ за работи, които се знаятъ отъ всички? Трѣбваше, съ една рѣчь, намаление и голѣмо намаление на заплатитѣ на горнитѣ чиновници и офицери.

Когато се говори за намаление на чиновническитѣ и офицерскитѣ заплати, не трѣбва да се забравя за пѣтнитѣ и дневнитѣ пари на депутатитѣ. На три тѣти, ний поднасяхме едно предложение за намаление на дневнитѣ на депутатитѣ на 10 лева, а пѣтнитѣ 60 ст. на километръ, но не можяхме да убѣдимъ и 15 души депутати за това. А да се внесе такова предложение на разискване въ Народното Събрание, то трѣбва да бжде подписано най-малко отъ 35 души. По едно врѣме единъ отъ насъ направи предложение за 15 лева дневни, но и то не прие да подпишатъ. Депутатитѣ отъ болшинството казваха, че и 20 л. не постигвали на депъ въ София. Така стана, че нашето предложение, като неподписано отъ толкова депутати, които е потрѣбно, не можа да се тури на разгледване въ Събранието.

Четвърто, трѣбваше да се прѣмахнатъ пенситѣ, които за срамъ и позоръ се раздаваха у насъ на хора млади, здрави и читави, като презъ врѣме на службата си сѣ получавали голѣми и преголѣми заплати, а въ отставка сѣ получавали пакъ така висока, ако не и по-голѣма пенсия, че освѣнъ това се занимаваха и съ търговия, та отнемаха хлѣба на толкова хора. Така щото ако се направяха всички тѣзи намаления на войска, на чиновници, на голѣмитѣ заплати, ако се махнаха и пенситѣ, за държавата щѣше да да има една економия най-малко отъ 15 милиона лева, а съ това данѣнниятъ товаръ на населението щѣше да поотлекне на всѣка къща съ по 30 л. на год.

Какво направи болшинството на депутатитѣ? То не посмѣи да намали нито една стотинка отъ военния бюджетъ, а напрогивъ прие едно уголѣмение съ нѣколко десетки хиляди лева. То накали заплатитѣ на писаритѣ, разсилнитѣ и въобще на долнитѣ чиновници, а на тѣзи, които получаватъ отъ 3 до 7 и 8 хиляди лева на годината не бугна и една стотинка. То остави заплатата на княза и министритѣ тѣй голѣма, както бѣше миналата година, даже то не прие да оста атъ и миналогодишнитѣ 5 на сто намаления отъ платитѣ на голѣмитѣ чиновници и офицери. То остави пенситѣ пакъ да си стоятъ пенсии, като ги укастри само тука тамъ. Съ една рѣчь, при такива народни представители, които се показва тѣй работливи къмъ правителството и тѣй не оцѣняваха нуждитѣ на страната, не можаха да се очакватъ никакви сжществени економии въ разноситѣ на страната.

Оставаше да видимъ какъ ще се рас-

лѣгнати тѣзи голѣми разпоски. На свѣта има два начина само малко много справедливи расхвърления на данѣкътъ. Единътъ е този: за когото или за косто съсловие се правятъ разпоски, то да ги исплаща; другиятъ е, като се правятъ разумни разпоски, да ги тѣгли цѣлий народъ, ама всѣкий споредъ силата си, всѣкий споредъ печалбата си. Ако ний приемемъ първия начинъ на расхвърление, тогава на народа ще падне малко данѣкъ, защото не е мѣчно да се докаже, че голѣмийтъ държавни разпоски не се правятъ за въ полза на бѣдниятъ народъ, а за богатиятъ, и че тѣ сж причипата и за тѣхна полза се правятъ тѣ. Но тъй като много главоболни ще ставатъ по този начинъ и като се мисли, че всички граждани, бѣдни и богати, трѣбва да се ползватъ отъ това, което държавата дава, учепитѣ и всички справедливи хора прибиѣватъ до вторий начинъ — всѣки да тѣгли отъ държавниятъ разпоски, отъ данѣкътъ, толкова, колкото му стигатъ силитѣ. До сега, ний какво виждахме у насъ въ България? Сиромаштъ, било селенинъ, било запаятчия или работникъ, плаща сума данѣкъ, а богатиятъ, предприемачтъ, банкирнитѣ или чиновникитѣ плаща малко. Днесъ земледѣлецътъ плаща на сто 30 лева данѣкъ, а богатиятъ на сто единъ, най много, два или три. Гдѣ е справедливостта? При това западване на земледѣлното и запаятитѣ, при тѣзи ниски цѣни на хранитѣ и при вънкашната конкуренция на европейскитѣ стоки, държавата би трѣбвало да приеме този втори начинъ на расхвърление на данѣка, който се нарича прогресивенъ приходенъ налогъ, ако иска да не зароби и тъй западналото вече работно население. Става 4—5 години откакъ ний, социалиститѣ, проповѣдваме и поддържаме прогресивния приходенъ налогъ и до сега не се намѣри никой въ България да ни докаже, че нѣмаме право, обаче нашитѣ управници все не искатъ да приематъ този начинъ за расхвърление на данѣка. А не щѣтъ го за това, че не уйдисва на смѣтката на голѣмичитѣ. Тѣ правятъ, струватъ, всичкий данѣкъ искатъ да искаратъ отъ бѣдний работенъ народъ. Нали той не знае да вика и гълчи, нали за него нѣма кой да мисли — нека плаща, тъй казватъ тѣ, но ще видимъ до кога.

За да замаже очитѣ на бѣдного ни земледѣлческо население, правителството сне нѣколко милиона лева отъ десятѣкътъ, който презъ послѣднитѣ години бѣ се обърналъ на тридесѣтъкъ, но увеличи глобата по тютюня, по горитѣ, увеличи акциза на солта, на газа, на кибритъ, на дървеното масло и пр. Какво направи съ това правителството? Ако до сега, то вземаше данѣкъ открито предъ очитѣ на данѣкоплатеца, сега ще го зема скрито. Когато нашиятъ работенъ мжжъ, селининъ или запаятчия, купи солъ, газъ, кибритъ, свѣщъ, кога пие чашка ракия, кафе, чай, тогава безъ да дгажда, той ще плаща освѣпъ за купеното или испитото, ами и още данѣкъ, който сиѣха отъ десятѣка и отъ емлика. На запаятчияха или дребия търговецъ, освѣнъ скрития данѣкъ — акциза патовари се и по-голѣмъ данѣкъ върху занятието, върху гечинимека. Съ тази си постѣпка, нашето правителство влѣзе въ пѣтътъ на скрититѣ (косвенитѣ) данѣци, които сж много опасни за единъ народъ. Тѣ като вампиръ смучатъ кръвта и живота на работния чловѣкъ, безъ да знае той отдѣ тѣй отслабва. Това едно, че не си познава човѣкъ душманина, а друго, че скрититѣ данѣци дадатъ съ всичката си тѣжина върху бѣдного, простото население, защото то е най многочисленното въ всѣка страпа, слѣдователно, то е което най много харчи солъ, газъ, кибритъ, свѣщи, дървено масло, спиртъ и др. т.

Сетнѣ, правителството вмѣсто да махне съвсѣмъ пѣтната повинность, намали я по голѣмото настояване на нѣкои отъ депутатитѣ отъ 5 дена на два дена, или отъ 10 лева на 4 лева, но я остави пакъ „калпакъ башина“. Съ това то остави онази въпиюща несправедливостъ, която сжществуваше и прѣди: бѣдниятъ да дава 4 лева пѣтна повинность и богатиятъ 4; четири лева отъ стражарина и 4 лева отъ министра. Това се било казвало справедливо расхвърление на данѣка!

И тъй, нито въ економитѣ, нито въ справедливото расхвърление на данѣка правителството можа да удържи обѣщанията, които прѣскаше лѣтосъ при обиколкитѣ на министра Стоилова. Всичко излѣзе: сладки приказки на празенъ стомахъ. Но всѣко едно дѣйствиe на едно правителство не остава безъ послѣдствия.

Послѣдствията отъ лѣжливитѣ надѣжди и неиспълненитѣ обѣщания сж очевидни. И това правителство го очаква сжщата сѣдбина, каквото и прѣдшното. Народътъ ще съумѣе да му отплати, както трѣбва, за всичко извършено зло.

IV.

Партиитѣ въ Народното Събрание.

Може пѣкой да попита, като чете всичко до сега казано: а, бе, че какъ не се намѣриха въ Народното Събрание хора, които енергически да поискатъ отъ правителството коренни преобразувания? На това азъ ще се помжча да отговоря, като очертая на кратко какви партии имаше въ Събраниято и какви цѣли гонѣха тѣ. Въ Събраието имаше консерватори, съединисти, цанковисти, радослависти, демократи и социалисти.

Най първо идатъ консерваторитѣ. Тѣ се смѣтаха за хозии — домакини, въ Събраието, защото тѣхнитѣ хора, г. г. Стоиловъ и Начевичъ, бѣха най главни предъ княза. Тѣзи хора сж назапичави, тѣ отъ освобождението на България пасамъ, искатъ да стѣснятъ правата на народа и да дадатъ повече права на княза около когото тѣ умѣятъ да се увиватъ и да се правятъ добри. Около консерваторитѣ бѣха се оплѣли тъй нарѣченитѣ **Съединисти** отъ Южна България, които прѣди 1885 г. господаруваха дребейски въ тогавашната Румелия. Тѣзи хора, каквото и да мисляха, глѣдаха да бѣдатъ добри съ консерваторитѣ, за да не изгубятъ предъ очитѣ на княза, а че и да не изгубятъ нѣкои отъ тѣхнитѣ хора министерскитѣ кресла. Това ги караше да се подмилкватъ и да изпълняватъ всичко, каквото имъ поискаше правителството. Трети идатъ **Цанковиститѣ**, като се смѣтатъ въ това число онѣзи руссофили, които сж отъ севѣрна България. Тѣзи бѣха най раздробени, отпърво даже не се заблѣзваха между другитѣ. Сѣкашъ, че тѣ се бояха да се нарѣкатъ цанковисти и гледаха какъ какъ да не разсърдятъ консерваторитѣ. Още щомъ влѣзеше човѣкъ въ Събраието и заблѣзваше болшинството, на което се опираше кабинетъта на Стоилова. Негови временни но послушни съюзници бѣха съединиститѣ и цанковиститѣ. **Радославиститѣ** на първо време вървиха наредъ съ болшинството и до когато тѣхнитѣ хора г. г. Радославовъ и Пешевъ стояха въ министерството приемаха всичко, каквото искаше правителството и княза. Тѣ удобриха сума незаконности, усилиха правителството въ неговото нежелание да направи добро за народътъ. Самитѣ г. г. Радославовъ и Пешевъ удобриха и дадоха съгласието си и подписаха всички закони, бюджети и предложения на правителството и тѣхнитѣ съмысленици щѣха да гласуватъ за всичко безъ противорѣчие, ако не бѣше станала министерската криза. Тѣзи политици гласуваха за закона за пенситѣ, за драконовскитѣ законъ по престѣпленията сръщу княза, тѣ направиха и това, което може да възмути до дѣното на душата единъ честенъ човѣкъ, а именно, тѣ направиха алжисъ-верисъ съ убѣдението си като гласуваха за признаването правилността на Свищовскитѣ избори, само и само консерваторитѣ да признаятъ правиленъ избора на тѣхни партизанинъ Илия Вълчевъ. Една недѣля до закриванieto на събраието, тѣ играха двусмисленна роля, като помагаша на всѣкъждъ на правителството, а щомъ Радославовъ и Пешевъ излѣзаха отъ министерството, обявиха се за оппозиция. Въ тѣзи нѣколко дена, тѣ се помжчиха да заличятъ своитѣ предшнии грѣхове, като пай сетнѣ даже направиха протестъ, че ужъ, майкинитѣ синове, искали били голѣми добрини да направятъ, но Консерваторитѣ, Съединиститѣ и Цанковиститѣ били криви. Ний сме увѣрепи, че българскитѣ народъ ще оцѣни както трѣбва тѣхната постѣпка и ще имъ отговори съ пословицата: хубавий депъ отъ суртѣнята се познава. Хора, които искрено искатъ доброто на народа, отъ самото начало не трѣбваше да оставятъ правителството да вземе преднина въ Събраието, а щѣха да се съединятъ, както на край направиха, съ демократитѣ и социалиститѣ и щѣха съ една умѣла, енергическа оппозиция да принудятъ правителството да отстъпва на народнитѣ желания. Ако тѣ не ходиха до край време да се лигавятъ на военния министръ и на друго едно мѣсто, военния бюджетъ сигурно щѣше да бѣде намаленъ съ нѣколко милиона лева. Още веднѣжъ повтарямъ, ролята на радосла-

Въ като казвамъ това за радославиститѣ, да не би моитѣ читатели да си помислятъ, че отношенията на съединиститѣ и цанковиститѣ сж били по-добри? Не, и съвсѣмъ не! Цанковиститѣ и съединиститѣ бѣха продадени цѣли-цѣлиннички на консерваторитѣ, а радославиститѣ, хемъ искаха да се покажатъ за независими, хемъ пѣкъ стапаха пай жалко оръдие въ ръцѣтъ на консерваторитѣ. Това е което ме кара, особено да се спрѣ върху тѣхното поведение.

Ето защо, драги мои избиратели, отъ тѣзи хора, консерватори, съединисти, цанковисти и радослависти, добро не можеше да се очаква и не излѣзе. Цѣли два мѣсеца и 5 дена оппозицията се води само отъ насъ социалиститѣ и отъ демократитѣ. А какво можаха 3—4-ма души да направятъ? И наистина, въ Събраието тази година малко се направи, по изъ цѣлъ българскитѣ народъ върви мълвата, че истинскитѣ защитници на народнитѣ правдини и на народния трудъ, не само че не сж изчезнали, но че сега именно захващатъ най силната борба, и що сж дни, наиредъ сж.

V.

Болшинството въ Събраието и неговото поведение.

Преди да склуча смѣтката, азъ ще трѣбва да кажа нѣколко думи и за болшинството изцѣло, сирѣчь, за онѣзи хора, които поддържаша въ всичко правителството. Лѣтосъ още мнозина си приказваха, че тазигодишната Камара ще бѣде една отъ най избранитѣ, най интелигентнитѣ камари. Даже кнѣзтъ, при откриванieto на Събраието, я нарѣче интелигентна. Обаче въ тѣзи два мѣсеца тази камара се показа такава, каквато нѣ дали е била друга пѣкой. Първо, ще ви кажа, че мнозина отъ тѣзи депутати си имаха по единъ свой дертецъ, и за този дертецъ тѣ преглѣтваха много работи, удобряваха сума беззакония и врѣдни работи. Това вече не е интелигентность, а гешефтарство. Сетнѣ, много отъ държавнитѣ въпроси не се разбираха отъ тѣзи „интелигентни“ и кога нѣкой отъ оппозицията вземеше да разисква нѣкой важенъ въпросъ, тѣмъ или се доспиваше или отиваха въ бюфета да се расхладиватъ. Това показва, че тѣхъ повече ги интересува кѣраничката, отколкото спокойното разсѣждаване. Най сетнѣ, тѣзи хора, при всичко, че избрани отъ земледѣлци и запаятчици, хичъ и не настояваха за интереситѣ на своитѣ избиратели, а вървиха подиръ правителството и приемаха неговитѣ закони, които бѣхъ въ полза на богатиятъ. И, което е още по-жалостно, тѣзи хора отвѣнъ Събраието те сръщаха, поздравляваха, казваха, че хубаво, добро сте приказвали, че и тѣ тѣ мисляли, напримѣръ, за земледѣлцитѣ и запаятчицитѣ, и че тѣ щѣли да те поддържатъ по еди кой въпросъ, пѣкъ втрѣ въ Събраието — мълчатъ, мълчатъ и като дойде редъ за вдигане рѣка, вдигатъ наедно съ правителственицитѣ. Е, моля ви се, какъ ще нарѣчеге вий такива хора?

Освѣпъ това, сжщото това болшинство избра единъ предсѣдатель на камарата, който нито знаеше да ръководи разискванията, нито пѣкъ разбираше какво е нѣщо безпристрастие. На всѣка ваша дума, която не бѣше по вкуса на правителството, или пѣкъ нейдѣ, гдѣто вий тамамъ се въдушешите и започните да говорите равно и отъ сърдце, предсѣдательтъ „зънъ, зънъ, зънъ“, съ звѣнца надъ главата ви и съ думи, ви прекъсва рѣчьта и мисльта. А пѣкъ болшинството започне да тропа, да вика и да вдига шумъ, като, че хъ, хъ, правителството пада.

Ще чуете отъ правителственицитѣ хора, че все ний сме говорили, че все ний сме се карали. Това тѣ хичъ и да не приказватъ. Когато всички тѣхни хора мълчатъ и удобряватъ, каквото имъ прѣдложатъ и ний ли би трѣбвало така да вършимъ? Народнитѣ представители не дохадятъ въ Народното Събрание да мълчатъ, а да искажатъ болкитѣ на народа и да растѣлкуватъ какъвъ цѣръ трѣбва за тѣзи болки. Много сме били говорили! Ако вий отидите въ другитѣ земи, въ другитѣ Народни Събрания, напримѣръ, въ Французската Камара, вий тамъ ще видите много говорение. Хората не оставятъ, както у насъ, единъ законъ да премине слѣпенската, а го разглѣдватъ отъ всѣкъждъ. Само въ нашата кѣта България може цѣлъ купъ закони да минаватъ отгорѣ, отгорѣ. Много се било говорило! Да имаше десетина души отъ еднѣ партия, че да бѣха си раздѣлили добръ работата кой за какво да говори тогава и

орение, какво нѣщо е защита на народнитѣ интереси. Карали сме се били! Спорѣдъ тѣхъ, бѣвало да търпиме и нищо да не каже, когато ти тѣпчатъ депутатскитѣ ава. Искашъ думата, не ти я даватъ. Когато пъкъ те запишатъ, че ще говоришъ, турятъ те 10-й или 15-й по редъ, и всичко, че си искалъ прѣвъ думата, и до ъе редъ не доходи да говоришъ. Колко пъти ѣ улавяхме тази игра, тази фалшификация! тѣ, взематъ, говорили не говорили 7 души, викатъ: „въпросътъ исчерпанъ!“ Какво ти исчерпанъ“ ги хватило? Има толкова да се же по него, толкова да се разясни, а тѣ катъ „исчерпанъ“. А кога се гласува въ-остъ, има-нѣма болшинство за предложе-ето, председателътъ вика: болшинство и не ка да се преброятъ. И подиръ всичко това, авителственнитѣ хора иматъ очи да казватъ, сме се били карали. Не да протестираме, кто ний правяхме, а на такива хора и за ѣй малкитѣ нарушения и нередовности, трѣ-ваше най голѣми скандали да се правятъ. руго сръдство не оставаше за една шепа пугати, когато болшинството иска да затѣче ѣхнитѣ права. Народното Събрание не е итингъ, гдѣто силата да надвива; тамъ и инъ депутатъ само да бѣде оппозиция, трѣва ѣ бѣде изслушанъ, защото този депутатъ е ратенъ отъ народа, а гласътъ на този на-одъ трѣбва да бѣде чутъ.

Нѣкои си отъ правителственнитѣ казваха, е защо не сме се споразумѣли съ минист-итѣ, да ги помолимъ да приематъ нашето, ми ходимъ въ събранието да говоримъ. Виждъ, азъваха ни тѣ, еди кой какъ сполучи, отиди омѣли се на министритѣ или на нѣкои отъ лиятелнитѣ правителствени депутати, и прие е неговото предложение. На такива при-азки, само едно може да се отговори. Тѣзи юито даватъ такива съвѣти, плюятъ на епутатското си достойнство, което сж продали а правителството. Тѣ мислятъ, че депутатътъ като меситинъ, пратенъ отъ народа съ молби поклони работа да върше. Депутатътъ не е пратенъ отъ народа да бѣде просякъ, да дири илюстиня. Депутатътъ **дири правото, тѣй сакто го разбира. Депутатътъ има властъ да **иска**, за това е пратенъ той отъ народа, а не да се моли. Ако той говори право, трѣ-ва да се приеме неговото, ако пъкъ не се приеме, то показва какви сж хората, които не го приематъ. Въ Народното Събрание вси-ко се върше открито и онзи депутатъ, който искрено иска да ползува народа си, трѣбва открито да исказва мнѣнието си; нека всички чуятъ всѣко мнѣние и нека всѣки разбере, че доброто се приема, а злото се отхвърли, или пъкъ, ако доброто се отхвърли, нека пакъ всѣки знае това. А какво правяха депутатитѣ отъ болшинството? Ако нѣкой отъ оппозицията предложеше и най доброто нѣщо, пакъ не се приемаше, щомъ министрътъ, по тѣзи или онѣзи причини не се съгласеше. Напримѣръ, единъ отъ насъ предложи да се отпуснатъ 50,000 лева за набавяние книги за градскитѣ библиотеки и за селскитѣ читалища; минис-трътъ присѣствуваше, съгласи се и предло-жението се прие. Другъ, пакъ отъ насъ, предложи да се отпуснатъ 50,000 лева за да се изучи точно, **каково е положението на нашитѣ земледѣлци, занаятчий и работници, какъвъ е тѣхний халъ**, това предложение не се прие, при всичко, че и най глупавия чо-вѣкъ ще разбере, че до като не се знае то-чно економическото положение на нашитѣ гра-ждани, никакви закопи финансови или екопо-мически не могатъ да се създаватъ, че зако-подателътъ тогава ще върви слѣпешката. Ка-жеше ли нѣщо нѣкой отъ правителственнитѣ или нѣкои министръ, ама било то и най глупавото, то се приемаше. Е, какъ ще нарѣ-чете вий такава болшинство?**

Най сетнѣ, вий ще чуете отъ прави-телственитѣ хора, че тази камара много била работила, че по цѣли нощи била засѣдава-ла, че много закони била приела. Ще чуете още, че ний, оппозицията, сме искали да се хайлазуваме. Ако има нѣщо, отъ което днешната камара би трѣбвало най много да се срамува и да се черви, то сж тѣзи пощни засѣдания, въ които събливо минаваха най важнитѣ закони и бюджетитѣ на страната. Цѣли два мѣсеца си играха съ провѣрка на изборитѣ, презъ денъ и презъ два дена имаха едно засѣдание, стоятъ не стоятъ два часа, разотиваха се и отлагаха засѣданията, а като остана една

се, захванаха всѣки денъ да засѣдаватъ, пре-трупаха ни съ нови законопроекти, съ бюджети и захванаха да стоятъ по цѣли пощи. Всѣки разуменъ човѣкъ на тѣхно мѣсто би изгорилъ отъ срамъ, за гдѣто, безъ да прочетатъ единъ законъ приемаха ги съ дузини, а тѣ иматъ очи да се хвалитъ, че много закони били изра-ботили. Когато, сутринта, ти си длъженъ да отидешъ въ комисии и стоишъ до 1 часа подиръ пладнѣ, сетнѣ бързашъ да се нахранишъ и въ 2 ч. влѣзешъ въ Събранието и стоишъ непрекъснато цѣло подиръ пладнѣ и цѣла ношъ до 12 ч. или до 2 ч. сръдъ пошъ, и на другия денъ пакъ сжщото, какъвъ бистъръ умъ искашъ ти отъ депутатина да разбере добръ ползата или врѣдата отъ единъ законъ и да си вдигне съвѣстно рѣката, за да го приеме или отхвърли? По всѣки членъ на закона може да се говори два часа, а тѣ прѣзъ това врѣме приемаха цѣла дузина закони. Цѣлата на правителственнитѣ бѣше ясна. Едно врѣме и Стамболовъ така правеше. Два мѣсеца загу-бятъ за праздни работи и щомъ доближи край на сессията, бързатъ ли бързатъ. Съ тѣзи нощни засѣдания, тѣ искаха да изморятъ добръ оппозицията, че да не противорѣчи много, когато се разискватъ законитѣ. Ако има прес-тѣпление най голѣмо, което правителственното болшинство да е извършило, то е това липа-вание оппозицията отъ възможностъ да се ис-каже по съвѣста и съ бистръ разумъ върху законитѣ и бюджетитѣ на страната.

Правителственнитѣ говорятъ, а пъкъ нѣ-кои отъ тѣхнитѣ вѣстници и писаха даже, че както тѣ стояли по цѣли нощи, ний защо да не сме можали да стоимъ. То е истина и ний можахме да стоимъ и стояхме. Но защо ми е такова стояние, когато главата изморена не може да мисли. Такова стояние, да не мис-лишъ, да не вземашъ думата и да покажешъ лопитѣ страни на закона, или да я вземашъ само да попрѣчешъ на оппозицията да ѣ дойде редъ да говори, такова стояние и цѣлъ мѣсецъ да ти стоиме ний. Какво правеше болшинството презъ тѣзи засѣдания? Единитѣ отъ тѣхъ се расхождаха или отпочиваха въ стайтѣ, когато оппозицията разгледваше закона, а наидваха всички или множеството имъ, кога дойдеше редъ да гласуватъ. Единитѣ отиватъ да ѣдатъ и да поспятъ, другитѣ отъ тѣхъ сѣдятъ вътрѣ въ камарата, облѣгнали сж—дрѣматъ или умътъ имъ се свита по гори телелейски и събуждатъ се само когато трѣбва да се вдига рѣка. Законътъ добъръ, лошъ, хичъ не искатъ да знаятъ; тоза не бѣше вече Събрание, а машина, курдисана да вдига рѣцѣ и да вика „прието“. — Такава ли бѣше работата на оппозицията? Двама ли сме или трима, ний едвамъ можемъ да се отѣлимъ да се нахранимъ и подиръ пакъ бързае да влѣземъ, внимаваши напѣн-нато да не пропустнешъ нѣщо, вземешъ думата, ако сварилъ, говоришъ; и подиръ това, пакъ слушашъ внимателно дума подиръ дума, редъ подиръ редъ. На наше мѣсто, правителствен-нитѣ и 5 часа непрекъснато не би истрали на единъ денъ, а нашето се продължава десе-тина дена. Отъ такива хора да чува човѣкъ, че ний сме искали до се хайлазуваме е по-вече отъ смѣшно. Само съ своето трудолю-бие и съ умственитѣ си запятия да не ни се хвалитъ. До колко тѣ сж способни за про-дължителенъ умственъ трудъ показватъ тѣхнитѣ шкембета и затлъстели мозъци.

Най на край, нека припомнимъ и това, че депутатитѣ отъ болшинството ги бива на хитрини, и че не е чудно утрѣ, като се за-вършатъ мѣжду избирателитѣ си, да обрнатъ приказката така, че тѣ частно ужъ били искали да помогнатъ на народа, но какво ставало съ единъ човѣкъ? Не ги слушайте, не имъ вѣрвайте, вий, тѣмъ. Онзи, който е искалъ наистина да помогне на народа си, трѣбваше гдѣто му бѣше мѣстото да излѣзе и да каже, а не да се потава и мълчи. Той трѣбваше да върви паредъ съ онѣзи, които стояха винаги на шрекъ и не оставяха да се газятъ народнитѣ правдини и да се распилива народний потъ.

V.

Какво да се прави?

Подиръ всичко до сега казано, може вий да ме попитате, ами като стоятъ тѣй работитѣ, какво да се прави, какъ да се помогне?

Най първо, азъ трѣбва да ви кажа, а вий да запомните, че време е вече да си избиемъ отъ умътъ мисълта, заеднажъ да уредимъ българскитѣ държавни работи. На-

избератъ депутати, повече не имъ трѣбва да се грижатъ. Държавнитѣ работи не се уреж-датъ тѣй еднажъ за винаги, че сетнѣ самички да си вървятъ. Както ти, ако си земледѣлецъ, надгледвашъ сина си или ратал си нѣколко пъти на денъ дали е добръ настанилъ доби-тка и надгледвашъ цѣлата си земледѣлческа работа, както ти, ако си занаятчий, надглед-вашъ какъ работи твой чиракъ, така сжщо и наший народъ, драги мои избиратели, трѣбва съ четире очи да гледа, какво вършатъ него-витѣ избраници депутати, неговитѣ управ-ници — били тѣ министри, управители, на-чалници, сѣднѣ и други служители. Вий не трѣбва да забравите че народътъ, ти, азъ, Иванъ, Драганъ, сме господаритѣ въ нашата царщина, а министритѣ, управителитѣ, на-чалницитѣ, сѣднитѣ, стражаритѣ сж наши, народни слуги; че народътъ не трѣбва да се мисли, като робъ на чиновницитѣ, а тѣхенъ господаръ, че тѣ сж турени на служба само и само да вършатъ общата народна работа. Чиновницитѣ и управницитѣ въ една страна вършатъ това, каквото имъ заповѣдва наро-дътъ чрезъ Народното Събрание и ако този народъ глѣда хубавичко какво вършатъ тѣ, тогава само може да се очаква прокопсия. Ако народътъ каже: то не е моя работа, тогава и чиновницитѣ и управницитѣ вършатъ каквото си знаятъ, а това не е въ народна полза. Ако сега-сега наший народъ се сви-каше въ всѣка околия на митингъ, па пови-каше тамъ своитѣ депутати, па ги попиташе тѣй хуб вичко: защо вий, приятели, мълчахте като се приемаше този законъ или она бю-джетъ, защо вий вземахте грѣшнитѣ народни пари, а не си отворихте устата въ Събрани-ето да ни запазите интереса, па като исчуе народътъ заплѣтения отговоръ ва депутатитѣ па като вземе, че имъ каже: да се махате отъ очитѣ ни, дяволи недни, лѣгахте ни лѣтосъ, че туй, че онуй, а сега какво сте направили? Па вземе подиръ туй, че прати до председателя на Народното Събрание и до добритѣ вѣстници едно рѣшение, че не си щатъ депутатитѣ, — знаяте ли вий, какво ще стане? Ще стане туй, че ако народътъ прави това випаги, тогава не ще се намѣрятъ депутати, които едно да обѣщаватъ предъ на-рода, а друго да вършатъ въ Събранието.

И, запомнете ми приказката, до когато на-ший народъ не започне да постѣпва така, както рѣкохъ горѣ, съ своитѣ депутати и да имъ приди-ва най тънка смѣтка, до тогава той хичъ да не очаква добрини, нито отъ правителството, ни-то отъ Народното Събрание. Днесъ единъ бо-гаташъ оплѣлъ нѣколко села, пустналь нѣ-що въ джеба или пъкъ обѣщаль подарѣкъ на началника, сѣднѣта или на други голѣ-мецъ, сполучва да се избере за депутатъ. За-лице само излиза той предъ народа да обѣ-щае, че това ще направи, опова ще стори, а като иде въ Народното Събрание плѣте своята кошничка, и прави закони да товари сиромашията. Богаташкитѣ закони сж все та-кива: взема отъ сиромаша, дава на богатия, закрили богатия, остави на улицата сиромаша. А че още се чудимъ, защо сиромашътъ плащаль много данѣкъ, а богатия малко. Че не е лудъ богаташътъ, кога прави закона, да натовари себе си! На плѣцитѣ на сиромаша, той сто-вари цѣла капара, а на своето рамо туря само една кратуна: какво е то, ужъ и той носи товаръ. Днешнитѣ наредби сж такива, че си-ромахътъ работи всичко, а богатия се ползува, сиромашътъ пада и става, а богатия рахатува. Имашъ ли днесъ пари, ти можъ накара хи-ляди да ти слугуватъ, ти накаравашъ и чинов-ницитѣ и правителството да те слушатъ. — Ето защо простий народъ трѣбва да си по-разбере малко хала, че да не си избира за депутати хора, които слушатъ богаташитѣ или вървятъ по тѣхната вода. Наший работенъ на-родъ трѣбва да се посѣбирва празникъ или зимжъ вечеръ и да си обсѣжда общинскитѣ и държавнитѣ работи. Нека не говори вече той, че и безъ него бивало. Истина е, и безъ него бива, ама тогава и безъ риза остава. Нека чете наший народъ вѣстницитѣ и доб-ритѣ книжки, нека чете за тѣглоото на сиро-маситѣ и нека разбере, че ако той иска, може да стане истински господаръ на нашата стра-на, а не робъ, какъто е сега.

За това, драги мои избиратели, четете вѣстници и книги, събирайте се на събрания и митинги, разгледвайте халътъ си и дирете цѣръ на вапнитѣ болки. Само тѣй-тѣй ще ра-збере наший народъ, кои сж негови приятели

и кои негови душмани. Само тѣй ще разбере той, че най добритѣ негови приятели сж социалиститѣ, че само тѣ се грижатъ най искрено за неговото добро и за неговото щастие, само тѣй ще разбере наший работенъ народъ, че както въ дру-гитѣ страни, тѣй и у насъ, социалиститѣ сж, които ще го спасятъ отъ робуване и сиромашия. — Тази е на всѣчко смѣтката, която имамъ да ви давамъ като вашъ избранъ депутатъ. Който отъ васъ иска — а кой ли не ще иска? — по-наширно да разбере какъ стоятъ у насъ работитѣ и какъ могатъ тѣ да тръгнатъ на добро, той нека чете вѣстницитѣ на работний народъ, а именю вѣстницитѣ „Социалистъ“ въ София и „Работнически Другаръ“ въ Сливенъ. Като свършвамъ, поздравявамъ васъ, драги мои избиратели и цѣлий работенъ народъ, съ честита нова година! Дано тя излѣзе повече честита и донесе на народа ни повече добрини!

Ново-Павленъ Народенъ Представителъ: Д-ръо Свѣтославъ.
София, на Сурованъ 1895 год.